

УДК 94(=161.2:71)"195/197"
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2021.04.792>

ДНІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ І СОБОРНОСТІ У КАНАДІ: ОСОБЛИВОСТІ ВІДЗНАЧЕННЯ ТА РАДЯНСЬКА РЕАКЦІЯ (1950—1970-ТІ РОКИ)

Руслан СІРОМСЬКИЙ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6744-6379>

кандидат історичних наук, доцент,
кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: sir.ruslan@yahoo.com

Простежуються особливості відзначення Днів Української Державності і Соборності у Канаді, що після Другої світової війни стали важливим чинником маніфестації державницької позиції канадських українців.

Мета дослідження полягає в аналізі практики святкування Днів Української Державності і Соборності, їх концептуального наповнення та реакції радянської сторони на прагнення канадських українців зберегти пам'ять про минуле. Важливою складовою відзначення подій 22 січня 1918/1919 років розглядалося інформування світової спільноти про ущемлення національних прав українців в СРСР.

На архівних документах, що поряд із періодикою становлять джерельну основу дослідження, проаналізовано позицію Посольства Радянського Союзу в Оттаві щодо святкових заходів й участі у них канадських політиків, як місцевого, так і федерального рівнів. Особливу увагу зосереджено на основних послідах святкування Дня Української Державності і Соборності, зокрема визнання національної єдності за поруку збереження незалежності, що актуалізує досліджувану проблему з огляду на сучасне становище України.

Методологічною засадою праці є принципи історизму й багатфакторності, застосування методів аналізу, узагальнення, порівняння.

Ключові слова: канадські українці, День Української Державності і Соборності, національна єдність, Посольство СРСР у Канаді, нота протесту.

Ruslan SIROMSKYI

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6744-6379>

PhD in History, Associate Professor

Ivan Franko National University of Lviv,

The Chair of Modern and Contemporary

History of Foreign Countries,

1, Universytetska str., 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail: sir.ruslan@yahoo.com

DAYS OF UKRAINIAN STATEHOOD AND UNITY IN CANADA: FEATURES OF CELEBRATION AND SOVIET REACTION (1950—1970-ies)

Introduction. In the conditions of statelessness, the tradition of annually celebrating the Independence Day and the Unification of Ukraine on January 22 has acquired special significance in the Ukrainian Diaspora overseas.

Problem Statement. Canadian Ukrainians sought to preserve the memory of the Ukrainian Revolution of 1917—1921, in particular, the proclamation of the independence of the Ukrainian People's Republic and the unification of Ukrainians on both sides of the Dnipro in one state. This approach contradicted the official position of the Soviet Union, whose Embassy in Ottawa reacted hostilely to the January celebrations, which were authorized by the Canadian authorities.

Purpose. Analysis of the practice of celebrating the Day of Ukrainian Statehood and Unity, their conceptual content and the reaction of the Soviet to the desire of Canadian Ukrainians to preserve the memory of the past.

Methods. The study is based on the principles of historicism and multifactoriality and involves the use of methods of analysis, generalization, comparison.

Results. In consequence of celebration of the Day of Ukrainian Statehood and Unity, Canadian Ukrainians not only managed to preserve the historical memory of the events of the Ukrainian Revolution, but also to draw attention to the violation of the national rights of Ukrainians in the Soviet Union.

Conclusion. Thanks to the celebration of the Day of Ukrainian Statehood and Unity, Canadian society learned more and more about the existence of an independent Ukrainian People's Republic and the circumstances of its liquidation as a result of the war with Bolshevik Russia. An integral part of the annual celebrations was the display of blue and yellow flags on the boards of Canadian cities, a significant part of the population of which were Ukrainian immigrants. The participation of Canadian politicians and statesmen in the celebrations not only gave them political weight, but also engaged Canadian politicians in current Ukrainian affairs. The Soviet reacted painfully to this by issuing notes of protest and accusing the Canadian authorities of supporting «Ukrainian nationalists». At the same time, the celebration of the Day of Ukrainian Statehood and Unity also to some extent consolidated the disparate circles of Canadian Ukrainians.

Keywords: independence, Canadian Ukrainians, Day of Ukrainian Statehood and Unity, national unity, the Embassy of the USSR in Canada.

Вступ. В умовах бездержавності традиція щорічного відзначення 22 січня Дня Незалежності і Соборності України набула особливого значення в українській діаспорі за океаном. За словами українського громадського діяча Осипа Зінкевича, «січневі дати» стали «*світлим моментом... вихідною, на якій всю свою роботу може базувати національно свідоме, по-державницьки вироблене і політичне зріле українство*» [1, с. 356]. Втім, до розуміння цього українські емігранти прийшли не відразу, оскільки на заваді стояли ще свіжі переживання втрати незалежності, підсилені політичними розбіжностями й розходженнями у стратегії національно-державного будівництва. Проте поступово, особливо після Другої світової війни, події Української революції 1917—1921 рр. почали трактувати як пролог до нової доби української історії, позначеної зростанням державницької і соборницької свідомості українців. Аби нівелювати розбіжності, чи принаймні їх зменшити, усталася думка, що національно-державницька ідея «розлилася... безчисленними руслами» [2, с. 6] — себто є одна спільна мета, але різні тактики її досягнення. Це дало змогу по-новому оцінювати уроки революції, трактуючи проголошення 22 січня 1918 р. самостійності УНР і 22 січня 1919 р. Акта Злуки УНР і ЗУНР, відправною точкою у новому етапі боротьби за державність і єдність всіх українців.

Метою пропонованої статті є аналіз реакції радянської сторони на святкування Днів Української Державності і Соборності в Канаді у 1950—1970-х роках.

Порушена у статті проблема наразі не знаходила належного висвітлення в історіографії, за винятком розвідок канадських істориків і громадських діячів українського походження Богдана Бодюрківа [2] та Василя Вериги [3]. Щоправда, їхні праці можна розглядати водночас і як першоджерело, що дають уявлення про концептуальний зміст відзначення Дня Української Державності і Соборності за океаном. Джерельною основою нашого дослідження стали документи Центрального державного архіву зарубіжної україніки [4—7], Галузевого державного архіву Міністерства закордонних справ України [8—11], Галузевого державного архіву Служби зовнішньої розвідки України [12], періодичні видання («Гомін України» [13], «Канадійський фар-

мер» [14—15], «Новий шлях» [16—17], «Українські вісті» [18]) та ін. *Методологія дослідження* базується на принципах історизму й багатофакторності та передбачає використання методів аналізу, узагальнення, порівняння.

Основна частина. Концептуальний зміст відзначення 22 січня орієнтовно з 1950-х років кардинально змінився: ключовим став не пошук винних у поразці національно-визвольних змагань і здійснення чергового екскурсу в історію, а донесення до світової спільноти меседжу про існування Української державності, обставини її ліквідації зовнішніми ворогами, акцентування уваги на ситуації в УРСР, щоб «*пов'язати минуле з духом сьогодення України, тим єднаючи всі золоті кільця ланцюга боротьби за нашу державність*» [19, с. 28]. До прикладу, в обіжнику Українського Національного Об'єднання (УНО) за січень 1964 р. зазначалася мета святкування 22 січня: «*Зараз в Україні окупант переслідує кожний навіть найменший вияв спротиву і стремління українського народу. Тому на українську спільноту в вільному світі приходить почесне завдання і обов'язок висловити ті стремління українського народу, що не можуть свобідно і вільно проявитися в Україні... Цей добрий звичай треба продовжувати і поширювати його на всі місцевості Канади там, де живуть українські поселенці, бо в цей спосіб поширюється правильне розуміння сучасного важкого положення українського народу...*» [5, арк. 27].

Теза про єдність українців набувала особливого значення і серед українських діаспоріан. Вочевидь, мав радію історик Б. Бодюрків, підкреслюючи, що «*стверджуючи нашу вірність ідеалам Самостійної Соборної Української держави, нашу духовну єдність з українським народом... Нам не пробають наші заковані брати і сестри на Батьківщині, коли ми змарнуємо дорогоцінні енергії нашої еміграції на групово-партійну чи міжцерковну боротьбу, на доктринерські спори про те, котрій партії належить монополія проводу і патріотизму*» [2, с. 13]. Формально, це розуміла і більшість політичних середовищ канадських українців, а у зверненні Комітету українців Канади (КУК), датованим січнем 1959 р., йшлося: «*Хай велика Всеукраїнська Річниця Державності й Соборності України буде маніфестацією нашої національної*

зрілості. *Доброю думкою і щирим словом усмирюймо внутрішні міжусобиці, щоб не марнувалася надаремне наша енергія»* [16]. При цьому КУК закликав усіх українців у діаспорі об'єднати зусилля у боротьбі за визволення: *«Лице наше звернім до поневоленої, але непереможної України й допомагаймо їй своїми жертвами, здібностями й впливами, кожний по змозі своїх сил... Об'єднаймося в одну соборну українську громаду в пошані до своїх релігійних і політичних переконань та одним могутнім голосом, як українці, заговорімо до світу за визволення України»* [16].

Стараннями українських емігрантів, серед яких були й учасники національно-визвольних змагань, починаючи з 1950-х років чимало міст Канади започаткували щорічне відзначення 22 січня як «Українського дня» або Дня Української Державності і Соборності. Траплялося, що святкування зносили на інший день або ж проголошували наприкінці січня цілий «український тиждень». Неодмінним атрибутом урочистостей були вивішені синьо-жовті прапори на міських управах населених пунктів з великою часткою українських емігрантів. Уже до початку 1970-х років звичним явищем стало те, що остання декада січня відбувалася під знаком українських святкувань по всій Канаді — від Ванкувера до Монреаля [7, арк. 71]. Це вдавалося досягти завдяки українському лобі у місцевих легіслатурах, адже багато українців після війни зуміли зробити успішну політичну кар'єру, як на провінційному, так і на федеральному рівнях. Сенатори і депутати українського походження (Вільям Вал (Василь Волохатюк), Майкл Старр (Михайло Старчевський), Павло Юзик та багато інших) з трибуни канадського парламенту щороку у січневі дні виголошували промови на тему незалежності України та утиски всього українського комуністичним режимом [20, р. 151—152].

Особливо велично відбувалися святкування ювілейних дат. До прикладу, величаво відзначили 40-річчя української державності у Вінніпегу, куди на святочний бенкет 25 січня 1958 р. у готель *Royal Alexandra* завітав прем'єр-міністр Канади Джон Діфенбейкер. Глава канадського уряду запевнив, що *«канадський уряд і народ гаряче обстоюють справу волі і державної самостійності України»* [21]. Згодом в Оттаві він зустрівся з головою Виконав-

чого органу УНРади Миколою Лівіцьким виголосив головну промову, підтримавши канадських українців у їхніх прагненнях допомогти Україні вибороти свободу. В особі Дж. Діфенбейкера канадські українці знайшли відданого союзника, котрий закликав західний світ виробити цілеспрямовану політику супроти Радянського Союзу, реагувати на порушення прав людини за «залізною завісою», підтримувати прагнення українців, литовців, латвійців, естонців та інших народів до відокремлення [22, с. 340—341]. Більшість своїх виступів Дж. Діфенбейкер завершував традиційними вітаннями: *«Слава Канаді! Слава Україні! Хай живе вільна Україна!»* [23, р. 342]. На святкуванні Дня Української Державності і Соборності 26 січня 1964 р. він, зокрема, відзначив: *«Ми ніколи не повинні забувати, що в тих поневолених країнах горить полум'я свободи, серед свободолобивих людей. Наші серця є з ними. Вже незабаром прийде час і над золотoverхим Києвом засвітить сонце волі»* [24, с. 6]. Трохи більше, ніж через рік, на зустрічі з українцями Едмонта Дж. Діфенбейкер пророче підкреслив: *«День, коли Україна стане незалежною прийде; може навіть скоріше, ніж ми сподіваємось [...] Коли великі брами Києва відкриються для волі, коли великі дзвони знову загомонять про незалежність народу, то це буде радість не тільки для українського народу, але й для усіх канадців»* [18].

Святкування Дня Української Державності і Соборності ставало приводом, щоби запросити на урочистості чільних канадських політиків, донести їм «потрібну» інформацію і тим самим актуалізувати українське питання. Така практика стала звичною вже у 1960-х роках. Наприклад, у 1963 р. вперше українські святкування у Торонто відвідав прем'єр-міністр провінції Онтаріо Джон Робертс з низкою депутатів провінційного та федерального парламентів, а також міський очільник Дональд Дін Самервіл. Характерно, що *«високі представники політичного світу не прийшли... «грані вхопити», а були учасниками свята від початку і до кінця»* [17]. Закономірно, що на урочистості в Оттаві часто приходили й федеральні політики та міністри. Зокрема, частим гостем українських святкувань був міністр оборони Канади Поль Гельєр, котрий віддавав шану українському народу за його «свободолобиві традиції» [13].

Відзначення 22 січня, як правило, відбувалося під егідою КУК або організацій, які входили до його складу. Обов'язковими складовими свята, зазвичай, ставали: 1) урочисте вивішування національного синьо-жовтого прапора на міських управах; 2) святковий концерт з молебнем, виступами лідерів української громади та окремих поважних гостей; 3) бенкет. Для англомовної/франкомовної преси, як правило, готували «звідомлення» англійською мовою, щоб допомогти розібратися у суті святкувань.

Вивішування українського прапора 22 січня часто перетворювалося на особливо пишну церемонію, яка однак різнилася залежно від населеного пункту і часу, коли це відбувалося. Президія КУК у грудні 1955 р. звернулася до українських організацій, товариств і парафій у Канаді із закликом, щоб вони у День Державності і Соборності «*піднесли на своїх домівках на почесному місці український національний прапор і канадійський державний прапор, щоб тим задокументувати нашу теперішню канадійську державну базу*» [4, арк. 91]. Вивішування синьо-жовтого прапора над канадськими муніципалітетами супроводжувалося певною церемонією: передання мерові прапора, проголошення очільником міста «Українського дня» (або ж тижня), підняття прапора тощо. Крайова ексекютива УНО у січні 1964 р. відзначала: «*Цей добрий звичай (вивішування українських прапорів) треба продовжувати і поширювати його на всі місцевості Канади там де живуть українській поселенці, бо в цей спосіб поширюється правильне розуміння сучасного важкого положення українського народу в Україні і потреба звільнення України з-під московсько-комуністичної окупації*» [5, арк. 27].

Традиційно, міські голови виступали зі зверненням на тему Української незалежності і ролі українців у суспільному житті міста/країни. Наприклад, мер Торонто Філіп Гівенс, крім зазначення внеску українців в розбудову міста, у 1966 р. назвав незалежність України «*політичною необхідністю*», яка призведе до послаблення «*комуністичної імперії*» і відповідно загрози з її боку [13]. Його наступник Вільям Денісон (1967—1972) щороку теж проголошував «Українські дні», даючи дозвіл на вивішування синьо-жовтого прапора на ратуші [19, с. 28].

Опис типового святкування 22 січня простежимо на прикладі Гамільтона (провінція Онтаріо), яке по-

дав журналіст Петро Волиняк: «Підготовка до свята в Гамільтоні почалась ще влітку минулого року, коли представники СУЖЕРО та ОДУМ-у запросили президента УНР в екзилі д-ра Ст. Витвицького, на це святкування... Свято почалось великим бенкетом у найбільшій залі найкращого готелю Роял Каннаут. З промовама на бенкеті виступали представники міста (Й. Ланца), посол Онтарійської легіслатури Ів. Яремко тощо. Заслухано також привітальні телеграми від міністра федерального уряду М. Старчевського, секретаря держави пані Елен Феєрков... Святковий концерт відбувся у великій залі православної громади Св. Володимира... Сцена удекорована великим тризубом і трьома великими портретами: голови Української Центральної Ради академіка М. Грушевського, головного отамана С. Петлюри та першого голови Директорії В. Винниченка... Концерт тягнувся коло трьох годин. Заля набита людьми до краю: заповнені були всі балкони і всі інші куточки...» [25, с. 20].

Мистецьке наповнення святкувань 22 січня зазвичай передбачало декламування віршів, театральні сценки, пісенні номери, обов'язкове виконання національного гімну тощо. Траплялися, звісно, і критичні закиди щодо тематичного змісту. Наприклад, аналізуючи перебіг свята 26 і 27 січня 1963 р. у Торонто, громадський діяч, історик Василь Верига зауважував: «*Невже ж у нас неможна обійтися навіть на святі державності без того, щоб не згадати про «коримоньку» і «горілочку»!*? (реакція на пісню про полковника Нечая. — Р. С.)... *Самої гарної мелодії абсолютно замало, щоб пісню вставляти в програму такого свята... Зміст свята має бути не тільки вшануванням річниці Великого зриву, але й має бути виховним для нас і тої молоді, яка себе так гарно репрезентувала. Свято державності не є розваговою імпрезою...*» [3, с. 37]. Подібним чином критичним був і Іван Пишкало, підкреслюючи, що «*спосіб відзначень державного свята не кращає, але публіки на нього прибуває щораз більше*» [19, с. 28].

З особливим розмахом День Української Державності і Соборності під патронатом КУК відсвяткували 1967 р. — у 50-ту річницю проголошення IV Універсалу Української Центральної Ради. Наприклад, перед будинком міської управи Оттави 22 січня 1967 р. вивісили синьо-жовтий прапор, а

28 січня відбувся великий концерт, на якому головними промовцями виступили сенатори Джон Коннелі, Іван Гнатишин, Павло Юзик, столичний мер Дональд Рейд. У Монреалі святкування розпочалося з візиту делегації КУК на чолі з президентом о. Василем Кушніром до міської управи, на ратуші якого підняли синьо-жовтий прапор (вивішували тут і до того декілька років поспіль). У готелі Шератон відбувся бенкет і «український бал», на якому був присутній міністр федерально-провінційних справ Клод Морен з дружиною. У відозві з нагоди Дня Української Державності і Соборності мер Монреаля Жан Драпо наголосив: «З великою приємністю пересилаю поздоровлення до моїх приятелів українців з нагоди річниці проголошення самостійності України. Ми всі з подивом згадуємо героїзм і посвяту тих, хто майже 50 років тому вів завзяту боротьбу за мир і свободу. Їхні діла не пропали надаремно і історія завжди буде згадувати ім'я України як символ лояльності до християнських ідеалів» [15].

Мери окремих канадських міст з нагоди Дня Української Державності і Соборності виступали з прокламаціями, які мали відверто антирадянський характер. Так, у прокламації мера Гамільтона Віктора Калса, зокрема, йшлося: «Проголошую день 22 січня 1971 року Днем української незалежності в місті Гамільтон та закликаю всіх мешканців цього міста, незалежно від їхнього етнічного походження, подумати: Чому самостійна демократична Україна була завойована мілітарно й насильно включена до СРСР? Чому комуністичний режим експлуатує понад 40 мільйонів українського населення і використовує багатства України не для добробуту того ж населення, а для збільшення міліарної потуги СРСР? ... Чому комуністичний режим нищить церкви, переслідує вірних, забороняє своїм мешканцям покидати територію СРСР, судить і суворо карає тих, що намагаються покинути СРСР і заяляють незадоволених мешканців імперії?» [26, с. 220].

Закономірно, в контексті таких заяв, доцільно простежити реакцію радянської сторони на подібні висловлювання, як і на сам факт святкування Дня Української Державності і Соборності у Канаді. Прагнення діаспори плекати історичну пам'ять про національно-визвольні змагання та водночас ін-

формувати канадську громадськість і політикум про обставини ліквідації української державності були дражливим моментом канадсько-радянських відносин. Систематичне відзначення Дня Української Державності і Соборності викликало гостру реакцію Посольства СРСР в Оттаві. Радянській стороні найбільше розходилося, щоб у святкуваннях 22 січня не брали участь офіційні особи і мери великих міст Канади. Наприклад, радянське посольство у свій час обурювалося участю міністра оборони Канади П. Гельера в «Українських днях» в Торонто та його висловлюваннями про «право кожного народу на незалежне життя» [14].

Напередодні ювілейної дати — 50-річчя проголошення незалежності УНР — радянська сторона вирішила діяти на випередження. Тимчасовий повірений у справах СРСР в Канаді Сергій Букін на зустрічі зі співробітником відділу Європейських справ Ральфом Колінзом закликав канадську владу вжити заходів задля запобігання антирадянських акцій 22 січня 1968 р. і попередити міські управи, щоби вони відмовилися вивішувати синьо-жовті прапори з нагоди проголошення незалежності України. Втім, Колінз резонно зауважив, що «міські муніципалітети є незалежними у своїх діях» [8, арк. 60]. Відтак, мер Вінніпегу Стефан Дзюба (українського походження) проголосив 22—28 січня «українським тижнем»; мер Ванкувера Томас Кемпбелл проголосив 22 січня Днем української незалежності і т. д. Мер Оттави Д. Рейд спершу вважав за доцільне не дозволяти вивішувати синьо-жовтий прапор на будівлі муніципалітету, однак зрештою передумав [27, с. 345]. Щоправда, через рік столичний мер порушив традицію вивішування українського національного прапора, через що отримав порцію критики з боку канадських українців [28, с. 2]. У поясненні на адресу КУК Д. Рейд відзначив, що «вивішування українського прапора було порушенням офіційного протоколу» [29]. Безумовно, таке пояснення виглядало щонайменше дивним, бо як тоді розцінювати його попередні дозволи? Припускаємо, що позиція Д. Рейда визначалася бажанням зайвий раз не дратувати радянську сторону, яка тривалий час обурювалася наслідками масових акцій восени 1967 р. східноєвропейських емігрантів біля Посольства СРСР в Оттаві під час святкувань 50-річчя жовтневої революції. Тоді демонстрації закінчилися

пошкодженням фасаду будівлі Посольства, затриманням окремих учасників акції канадської поліцією. Повноважний і Надзвичайний посол Іван Шпедько звинуватив канадську владу «в потуранні антирадянській демонстрації» і «підтримці ворожих Радянському Союзу акцій з боку емігрантських організацій» [8, арк. 60].

У ситуації, коли «рекомендації» радянської сторони щодо запобігання святкувань 22 січня у Канаді не завжди давали бажаний результат, співробітники Посольства СРСР в Оттаві у розмовах з канадськими дипломатами стали вдаватися до відвертого шантажу. Наприклад, 21 лютого 1974 р. перший секретар Посольства СРСР в Оттаві В. Лапицький на зустрічі з в. о. завідувача сектора Радянського Союзу Східноєвропейського відділу МЗС Канади А. Чистовим зауважив: «Церемонія з прапором українських буржуазних націоналістів... не може не впливати на ставлення до Канади уряду Радянської України, від якого, до речі, значною мірою залежить рішення питання возз'єднання сімей» [9, арк. 15—16]. Якраз у той час канадські дипломати працювали над поверненням із Радянського Союзу тих канадських громадян (переважно українського походження), які у 1950-х роках повірили комуністичній пропаганді і переїхали до СРСР [30, р. 172]. І хоча Чистов всіляко заперечував причетність канадського уряду до вивішування на ратушах міст країни синьо-жовтих прапорів, радянська сторона вперто вбачала у цих діях саме «провокації канадської влади». Крім застережень на адресу канадських офіційних осіб, радянські дипломати стали залучати до зриву святкувань 22 січня підконтрольні політичні організації лівого спрямування, як це до прикладу трапилося у Реджайні [12, арк. 61].

У випадках, коли запобігти святкуванням не вдавалося (а саме так найчастіше і траплялося), радянська сторона уважно стежила за перебігом урочистостей з нагоди проголошення незалежності УНР, фіксуючи головні послани промовців. Наприклад, в одному з повідомлень Посольства СРСР відзначалося, що 1976 р. українці провели меншу кількість заходів до 22 січня, а відтак увага канадської преси до їхніх заходів була пропорційно меншою. Перший секретар Посольства СРСР в Оттаві Володимир Скофенко у своєму щоденнику за 18 лютого 1976 р. відзначав: «По суті, лише торонтському

відділу КУК вдалося організувати 22 січня прийом за участю очільників СКВУ, парламентарів П. Юзика і С. Гайдаша, мера Торонто Кромбі, а також декількох членів провінційного парламенту і муніципальних радників. У Вінніпезі «український тиждень», запланований на кінець січня, не відбувся через недобір засобів (очевидно, фінансових. — Р. С.)» [10, арк. 35]. Радянські дипломати знайшли й інші «позитивні моменти», зокрема, в урочистостях, що відбувалися 30 січня в Оттаві: 1) початок заходів вимушено посунули з 22 січня; 2) святкуванням був притаманний переважно етнографічний характер; 3) у вітаннях чільних канадських урядовців не простежувалася «пряма підтримка українських націоналістів» [10, арк. 35—36].

Реакція на відзначення Днів Української Державності і Соборності у канадських містах у 1970-х роках стало настільки передбаченою, що з року в рік можна було чекати розвитку подій за одним і тим самим сценарієм: Посольство СРСР в Оттаві протестувало, а канадське зовнішньополітичне відомство посилалося на право муніципалітетів самостійно вирішувати — давати дозвіл на святкування і вивішування «неправильного прапора» (у радянському трактуванні), чи ні. Зважаючи на значну кількість українців в структурі населення канадських міст, більшість мерів не тільки погоджували святкування, але й брали безпосередню в них участь [6, арк. 118]. Стурбованістю радянської сторони вони не надто переймалися, більше думаючи про свої перспективи (не) бути обраним на чергових муніципальних виборах. Посольство СРСР й наділ трактувало надання дозволів святкувати Днів Української Державності і Соборності «нерозумінням радянської дійсності» і «безвідповідальністю» [11, арк. 87].

Висновки. Отже, завдяки відзначенню Днів Української Державності і Соборності канадське суспільство щоразу більше дізнавалося про існування незалежної УНР й обставини її ліквідації внаслідок війни з більшовицькою Росією. При тому участь канадських політиків і державних діячів у святкуваннях не тільки надавала їм політичної ваги, але й ангажувала канадський політикум у поточні українські справи. На це болісно реагувала радянська сторона, яка виступала з нотами протесту і звинувачувала канадську владу у підтримці «українських націоналістів». Водночас відзначення Днів Української Державнос-

ті і Соборності також до певної міри консолідувало розрізнені середовища канадських українців.

1. Зінкевич О. *Щоденник 1948—1949, 1967—1968, 1971—1976*. Київ: Смолоскип, 2016. 504 с.
2. Боцюрків Б. *Наука великих Актів 22 січня*. Вінніпег: Накладом в-ва «Новий Шлях», 1962. 17 с.
3. Верига В. Думки з приводу свята державности. *Василь Верига. Слово і чин. Вибрані статті, доповіді, розвідки, життєписи. 1946—1988*. Упорядник і автор передмови М. Литвин. Львів: Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, 2001. С. 37—38.
4. *Центральний державний архів зарубіжної україніки (далі — ЦДАЗУ)*. Ф. 50. Оп. 1. Спр. 2: Документи (обіжники, листи, пресові повідомлення та ін.) щодо роботи КЕ, її регіональних органів та БО УНО (Канада). 10 травня 1946—28 вересня 1984. 236 арк.
5. *ЦДАЗУ*. Ф. 50. Оп. 1. Спр. 5: Листування КЕ УНО з Сенатом Канади, організаціями та приватними особами. 13 жовтня 1938—27 червня 1994. 68 арк.
6. *ЦДАЗУ*. Ф. 36. Оп. 1. Спр. 25: Документи (листи, статuti, правильники, декларації, протоколи засідань, звіти, постанови, доповіді, вирізки з газет) громадсько-політичних організацій, що входили чи співпрацювали з СКВУ. 1968—16 грудня 1977. 184 арк.
7. *ЦДАЗУ*. Ф. 36. Оп. 1. Спр. 66: Документи (огляди, матеріали дебатів, спеціальні репортажі, листи, вирізки з газет, журналів та ін.) Конгресу США, Сенату Канади щодо дотримання прав людини, подій в СРСР та ін. 17 травня 1976—1 липня 1986. 119 арк.
8. *Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України (далі — ГДА МЗС)*. Ф. 1. Оп. 2. Спр. 1824: Листування відділу преси з закордонними установами з питань української еміграції, зовнішньополітичної пропаганди. 4 січня—24 березня 1968 р. 129 + 5 арк.
9. *ГДА МЗС*. Ф. 1. Оп. 2. Спр. 2711: Записи бесід, щоденники співробітників посольств чи місії СРСР в зарубіжних країнах, 8 січня—18 листопада 1974 р. 72 арк.
10. *ГДА МЗС*. Ф. 1. Оп. 2. Спр. 3279: Записи бесід співробітників радянських посольств за кордоном з питань української еміграції. 13 січня—10 грудня 1976 р. 130 арк.
11. *ГДА МЗС*. Ф. 1. Оп. 2. Спр. 4304: Записи бесід, дневники сотрудников посольств, представительств СССР и УССР, советских сотрудников секретариатов международных отношений по вопросам эмиграции. 9 января—10 октября 1981 г. 139 арк.
12. *Галузевий державний архів Служби зовнішньої розвідки України*. Ф. 1. Спр. 16310: Матеріали XIV конгресу КУК. Т. 6. Арк. 58—67.
13. *Гомін України*. 29 січня 1966.
14. *Канадійський фермер*. 28 січня 1967.
15. *Канадійський фермер*. 4 лютого 1967.
16. *Новий Шлях*. 23 січня 1959.
17. *Новий Шлях*. 2 березня 1963.
18. *Українські вісті*. 2 вересня 1965.
19. Пишкало І. Золоті кільця ланцюга Української Державности. *Нові дні*. Лютий. 1972. Чис. 265. С. 28.
20. *Debates of the Senate. Official Report (Hansard)*. 23rd Parliament, 1st session. Ottawa, 1958. 611 p.
21. *Winnipeg Free Press*, January 24, 1958.
22. Сіромський Р. *Права людини в Українській РСР: погляд з Канади (1945—1991 рр)*. Львів: Тріада Плюс, 2020. 480 с.
23. Yuzuk P. *For a Better Canada: A Collection of Selected Speeches Delivered in the Senate of Canada and at Conferences in Various Centres across Canada*. Toronto: Ukrainian National Assembly, 1973. 352 p.
24. Діфенбейкер осудив московський колоніалізм. *Екран*. Лютий-квітень. 1964. Чис. 13. С. 6.
25. Волиняк П. Зразкове святкування 40-річчя самостійності України. *Нові дні*. Березень. 1958. Ч. 98. С. 20.
26. Онушко-Тиховська Л. *Мережі IV*. Київ: Києво-Могилянська Академія, 2012. 263 с.
27. *На скрижлях історії: З історії взаємозв'язків урядових структур і громадських кіл України з українсько-канадською громадою в другій половині 1940-х — 1980-ті роки*. Збірник документів та матеріалів. Упорядники О. Бажан, Ю. Данилюк, П. Тронько. Київ: Інститут історії України НАН України, 2003. 862 с.
28. «Протокол» заборонив вивісити український прапор над ратушею столиці Канади. *Екран*. Січень-квітень. 1969. Чис. 43—44. С. 2.
29. *Ottawa Citizen*. 23 January 1969.
30. Roberts G., Cipko S. *One-Way Ticket. The Soviet Return-to-the-Homeland Campaign, 1955—1960*. Manitock: Penumbra Press, 2008. 208 p.

REFERENCES

- Zinkevych, O. (2016). *Diary 1948—1949, 1967—1968, 1971—1976*. Kyiv: Smoloskyp [in Ukrainian].
- Botsyurkiv, B. (1962). *The Science of Great Acts January 22*. Winnipeg: Published by New Pathway [in Ukrainian].
- Veryga, V., Lytvyn, M. (Ed.). (2001). *Thoughts about the holiday of statehood. Vasyl Veryga. Word and deed. Selected articles, reports, intelligence, biographies. 1946—1988* (Pp. 37—38). Lviv: Ivan Krypuyakevych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
- Central State Archives of Foreign Archival Ucrainica (TsDAZU)*. Fund 50. Description 1. Case 2: Documents (circulars, letters, press releases, etc.) on the work of the CE, its regional bodies and the UNO (Canada). May 10, 1946—September 28, 1984 [in Ukrainian].
- TsDAZU*. Fund 50. Description 1. Case 5: CE UNO correspondence with the Senate of Canada, organizations and individuals. October 13, 1938—June 27, 1994 [in Ukrainian].

- TsDAZU*. Fund 36. Description 1. Case 25: Documents (letters, statutes, regulations, declarations, minutes of meetings, reports, resolutions, newspaper clippings) of public and political organizations that were members SKVU. 1968—December 16, 1977 [in Ukrainian].
- TsDAZU*. Fund 36. Description 1. Case 66: Documents (reviews, materials of debates, special reports, letters, clippings from newspapers, magazines, etc.) of the US Congress, the Senate of Canada on Human Rights, events in the USSR, etc. May 17, 1976—July 1, 1986 [in Ukrainian].
- Sectoral state archive of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine (SSA MFAU)*. Fund 1. Description 2. Case 1824: Correspondence of the Press department with foreign institutions on Ukrainian emigration, foreign policy propaganda. January 4—March 24, 1968 [in Ukrainian].
- SSA MFAU*. Fund 1. Description 2. Case 2711: Recordings of conversations, diaries of employees of embassies or missions of the USSR in foreign countries, January 8—November 18, 1974 [in Ukrainian].
- SSA MFAU*. Fund 1. Description 2. Case 3279: Recordings of conversations of employees of Soviet embassies abroad on Ukrainian emigration. January 13—December 10, 1976 [in Ukrainian].
- SSA MFAU*. Fund 1. Description 2. Case 4304: Recordings of conversations, diaries of employees of embassies, missions of the USSR and the Ukrainian SSR, Soviet employees of the secretariats of international relations on emigration. January 9—October 10, 1981 [in Ukrainian].
- Sectoral State Archive of the Foreign Intelligence Service of Ukraine*. Fund 1. Case 16310: Proceedings of the XIV UCC Congress (Vol. 6, pp. 58—67) [in Ukrainian].
- (1966, January 29). *Echo Ukraine* [in Ukrainian].
- (1967, January 28). *Canadian farmer* [in Ukrainian].
- (1967, February 4). *Canadian farmer* [in Ukrainian].
- (1959, January 23). *New Pathway* [in Ukrainian].
- (1963, March 2). *New Pathway* [in Ukrainian].
- (1965, September 2). *Ukrainian News* [in Ukrainian].
- Pyshkalo, I. (1972). Golden rings of the chain of Ukrainian Statehood. *New days*, 265, 28 [in Ukrainian].
- (1958). *Debates of the Senate*. Official Report (Hansard). 23rd Parliament, 1st session. Ottawa.
- (1958, January 24). *Winnipeg Free Press*.
- Siromskyi, R. (2020). *Human Rights in the Ukrainian SSR: A View from Canada (1945—1991)*. Lviv: Triada Plus [in Ukrainian].
- Yuzyk, P. (1973). *For a Better Canada: A Collection of Selected Speeches Delivered in the Senate of Canada and at Conferences in Various Centres across Canada*. Toronto: Ukrainian National Assembly.
- (1964). Diefenbaker condemned Moscow's colonialism. *Screen*, 13, 6 [in Ukrainian].
- Volyniak, P. (1958). Exemplary celebration of the 40th anniversary of Ukraine's independence. *New days*, 98, 20 [in Ukrainian].
- Onushko-Tykhovska, L. (2012). *Networks IV*. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy House [in Ukrainian].
- Bazhan, O., Danilyuk, Yu., & Tronko P. (Ed.). (2003). *On the scrolls of history: From the history of relations between government structures and public circles of Ukraine with the Ukrainian-Canadian community in the second half of the 1940s—1980s. Collection of documents and materials*. Kyiv: Institute of History of Ukraine; National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
- (1969). «Protocol» forbade hanging the Ukrainian flag over the town hall of the Canadian capital. *Screen*, 43—44, 2 [in Ukrainian].
- (1969, 23 January). *Ottawa Citizen*.
- Roberts, G., & Cipko, S. (2008). *One-Way Ticket. The Soviet Return-to-the-Homeland Campaign, 1955—1960*. Manitock: Penumbra Press.